

سالمات که ممالک در حال توسعه زیر سلطه هجوم فرهنگ بیگانگان می باشند. تنها در سالهای اخیر برخی از این کشورها به استقلال سیاسی دست یافته اند، حال آنکه دیگران هنوز برای آزادسازی کشور خود از سلطه نظامی و یا هجوم بیگانگان می جنگند. پژوهشگران، سیما میهم کشورهای جهان سوم و یا ممالک در حال توسعه را به تصویر کشیده و مشکلات بیشتری را که این کشورها با آنها دست بر گریزند تشریح کرده اند.

اکثر جمعیت کشورهای جهان سوم در فقر و محرومیت بسر می برند و حتی نیازهای اولیه آنها نیز بر طرف نشده است. گزارش بانک جهانی که در سال ۱۹۷۸ منتشر شده حاکی از آن است که در سال ۱۹۷۵، ۷۷۰ میلیون یا به عبارتی، ۲۵ درصد از جمعیت این کشورها در فقر و محرومیت به سر می بردند. سوء تغذیه به صورت معضلی اجتماعی درآمده و قحطی اوایل دهه ۷۰ کشورهای جهان سوم و مجدداً دهه ۸۰ آفریقا به مشکلی حاد بدل گشته است طی این سالها میزان تولیدات غذایی برای هر نفر (به طور سرانه) سیر نزولی داشته است.

بناباه گزارش سازمان ملل متحد پیرامون وضعیت مسکن در کشورهای جهان سوم، یک سوم جمعیت، در زاغه ها و مناطق پست به سر

مشاورین در کشورهای در حال توسعه باید به بررسی نیاز مشاوره در زمینه های پردازند که منحصرأ در فرهنگ آنها یافت می شود.

عبدالله سلیمان — عضو پارلمان روانشناسی — دانشگاه کویت

مقدمه:

رشد و توسعه، یکی از اهداف مهم کشورهای جهان سوم است. دستیابی به این هدف بدون رشد استعدادهای انسانی میسر نمی باشد. مشاوره، یکی از راههای مؤثر رشد و شکوفایی این استعدادهاست. با این حال، سیر تکاملی آن در کشورهای در حال توسعه بسیار کند می باشد. گزارش ها نشان می دهد که در برخی از این کشورها، مشاوره در مدارس آغاز شده است و خدمات مشاوره ای بندرت در مکانهای دیگر انجام گرفته است. هدف از ارائه این مقاله، بررسی موانع موجود بر سر راه انجام خدمات مشاوره، بحث و بررسی پیرامون جایگاه آن و همچنین پیشنهاد امکانی است که در آنجا می توان خدمات مشاوره را انجام داد.

می برند؛ در برخی شهرها درصد زاغه نشینی بین ۶۰ تا ۷۰ درصد است که در بعضی موارد این رقم از ۷۰ درصد هم تجاوز می کند. بسیاری از خانواده های شهرنشین، دچار مشکل مسکن هستند.

کشورهای در حال توسعه از لحاظ امکانات آموزشی، با مشکلات فراوانی روبرو هستند. شمار زیادی از کودکان و بزرگسالان به آموزش رسمی دسترسی نداشته؛ اکثر دانش آموزان نیز دچار افت تحصیلی اند و یا آنکه مردود می شوند.

میزان بیکاری در کشورهای در حال توسعه بسیار بالاست و غالباً این جوانان و یا زنان هستند که امکان دستیابی به شغلی مناسب برایشان فراهم نیست.

در سالهای اخیر، برخی از کشورهای در حال توسعه به بهره گیری از موهبت منابع طبیعی و ذخایر ملی از مزایای بیشماری برخوردار بوده اند. به عنوان مثال بهای نفت در دهه ۷۰، ۴ برابر شد و این امر به افزایش درآمد حاصل از فروش نفت در کشورهای تولید کننده منجر شد. در نتیجه، هزینه خدمات، آموزش، مراقبتهای بهداشتی، مسکن و جاده سازی افزایش یافت. با این حال، ابزار تولید نسبتاً کاهش یافته و در بعضی موارد سیر نزولی داشته است.

علی رغم رشد روزافزون جمعیت، سطح زیر کشت زمینهای زراعتی تغییری نکرده است. کشورهای عربی از نظر تولید صنایع مصنوعی فزاینده این گونه کشورهای نیست. مشکل تمامی کشورهای درحال توسعه نیاز آنها به منابع انسانی و نیروی کار متخصص می باشد. رقابت کشورهای درحال توسعه بر سر شکوفا نمودن استعدادهای فطری انسانها و دستیابی به موفقیت از طریق به کارگیری منابع انسانی به گونه ای نیست که موجبات رشد و توسعه این کشورها را فراهم سازد. هدف از ارائه این مقاله، ذکر این نکته است که مشاوره می تواند در کشورهای جهان سوم نقش فعالی را ایفا کند. برای تحقق این امر، باید جایگاه مشاوره را تعیین و مفهوم آن را روشن ساخت. مشکلاتی که بر سر راه انجام خدمات مشاوره وجود دارد که محتاج شناسایی و پیشنهاد راه حلی مناسب می باشند. همچنین می بایستی حدود کاربرد آن را در کشورهای جهان سوم مشخص نمود.

• عوامل پیشرفته مشاوره و اجرای

خدمات آن در کشورهای درحال توسعه

رونید رشد مشاوره در کشورهای درحال

توسعه بسیار کند است. در کشورهایی که نیاز اولیه آنان استفاده بهینه از توانایی های فردی می باشد، خدمات مشاوره که هدف آن چیزی نیست جز رشد و شکوفایی استعدادهای انسانی، به حد کفایت انجام نمی شود. گزارشهای اخیر بیانگر کندی روند رشد مشاوره در ممالک درحال توسعه می باشد. با این حال افزایش نشریات حاصل از مطالعات و تحقیقات مقطعی و همچنین حضور فعال در میزگرد بین المللی پیشبرد مشاوره (ایرتاک) و چاپ مقالات محققین کشورهای جهان سوم در مجلات بین المللی حاکی از علاقه روزافزون مردم این کشورها به مشاوره است.

قسمتی از مجله بین المللی مشاوره به درج گزارشهای مربوط به وضعیت مشاوره در کشورهای مختلف اختصاص داده شده و نویسندگان از این راه مورد تشویق قرار می گیرند.

بنابینه اظهارات دین (Deen, 1987)، در یکی از این مجلات، از ۶۰ مقاله ای که توسط کارشناسان و شرکت کنندگان گردهمایی مشاوره نوشته شده بود، ۳۶ مقاله یا به عبارتی ۶۰/۳ درصد آنها به بررسی وضعیت مشاوره در کشورهای درحال توسعه اختصاص داشت.

اکثر مقالات حول محور مشاوره در مدارس

بود. از این رو ممکن است چنین تصویری پیش بیاید که مشاوره در کشورهای درحال توسعه تنها به مدارس اختصاص دارد. به عنوان مثال خواننده گزارش واتز Watts, 1979 در زمینه راهنمایی انتخاب شغل در مالزی نتیجه می گیرد که عدم پیشرفت مشاوره شغلی، به معنای فقدان آن در زمینه های دیگر است.

کارشناسان نیز مشاوره را مرتبط با آموزش می دانند. در یکی از کنفرانسها از مشاورین و اعضای هیئت علمی دانشگاهها خواسته شد تا نظریات خود را در رابطه با دلایل ارائه خدمات مشاوره بیان کنند.

دلایلی که آنها ارائه دادند به ترتیب اکثریت آراء چنین طبقه بندی شد. ۱ - تحرّی ۲ - تربیستی، شغلی ۳ - درمائی ۴ - بازدارنده.

دیدگاه تحولی در تمامی زمینه ها عمومیت داشت و دلایلی شغلی و آموزشی با توجه به دانش آموزان و مدارس مورد بحث قرار گرفت. عوامل بسیاری بر اجرای خدمات مشاوره و نحوه عملکرد آن در کشورهای درحال توسعه تأثیر می گذارد. این عوامل فرهنگی بوده و بنابراین بررسی آنها چندانی دشوار نیست. برخی از آنها عبارتند از:

۱ - خانواده:

بسیاری از نویسندگان بر این باورند که

ترجمه: شروین شمالی

نقش مشاوره در کشورهای درحال توسعه

خانواده در کشورهای درحال توسعه به صورت گسترده بوده و هدف اصلی از تشکیل آن، علاوه بر ایجاد مکانی امن برای اعضای خانواده، رفع مشکلات آنان نیز می باشد. در بسیاری از ممالک، اشخاص از مطرح ساختن مشکلات شخصی و خانوادگی نزد افراد غریبه امتناع ورزیده و از این کار شرم دارند. در خانواده های گسترده، نویسندگان معتقدند، در خانواده های گسترده، مشاوره با دیگران تنها زمانی قابل قبول است که خطر از هم پاشیدگی، این نهاد را تهدید کند.

۲ - محدودیت اختیارات در کشورهای در حال توسعه

- الف - غیر صنعتی بودن این کشورها
- ب - نقش تعیین کننده سنتهای خانوادگی و ساختارهای طبقاتی در وضعیت آموزشی و شغلی اشخاص
- ج - تبعیض در ادارات و یا قوم و خویش گرایی که واگذاری مشاغل بر اساس قدرت تعیین می گردد و لیاقت افراد در نظر گرفته نمی شود. (روابط جایگزین ضوابط می شود).
- ۳ - ساختارهای قدرت در کشورهای جهان سوم، اساساً مبتنی بر سلطه نظامی یا قدرت طلبی اند

این ساختارها مانعی بر سر راه عملی شدن مشاوره اند که بر پایه آزادی انتخاب و عمل می باشد. برای مشاورین پیشنهاداتی ارائه شده تا موانع نظام سیاسی را خنثی کرده و اجرای مشاوره را در این گونه کشورها تسهیل نمایند.

۴ - مفهوم مشاوره در کشورهای در حال توسعه از فرهنگ بیگانه اقتباس شده است. مشاورینی که داوطلبانه برای ادامه تحصیل به کشورهای غربی رفته اند پس از بازگشت به کشورشان نظریه های نامناسب و تکنیکهایی را ارائه می دادند که صرفاً از فرهنگ بیگانه اقتباس شده و در مملکتشان کاربردی ندارد. **پشرفت مشاوره** و دستیابی به اهداف آن میسر نخواهد بود، مگر آنکه مشاورین از رویکرد علمی - عملی استفاده کنند. وبه کارگیری این روش، گسترش نظریات و تکنیکهای بومی را موجب می گردد.

* در بسیاری از ممالک، اشخاص از مطرح ساختن مشکلات شخصی و خانوادگی نزد افراد غریبه امتناع ورزیده و از این کار شرم دارند.

۵ - در بسیاری از کشورهای در حال توسعه، مردم برای مطرح ساختن مشکلاتشان نزد افراد بیگانه تمایلی از خود نشان نمی دهند.

این امر موجب از بین رفتن حسن اعتماد میان مراجع کهنه و مشاور می شود. احساس شرم، فروتنی و حجب و حیا توأم با سوءظن بدگمانی و تقعر همگی موانعی بر سر راه مشاوره محسوب می شوند.

• تعریف مشاوره

در ایالات متحده آمریکا تعاریف بسیاری برای فرایند مشاوره ارائه شده است. هولند (Hollan) اظهار می دارد که افراد عادی از تعاریفی که توسط سازمانهای رسمی دست بندی و ارائه شده (تقسیم بندی ۱۷ گانه انجمن روان شناسی آمریکا) بی اطلاعند. در کشورهای عربی، اکثر افرادی که در این رابطه به فعالیت اشتغال دارند، ادعا می کنند

اهداف مشاوره امور مربوط به سازگاری و تقسیم بندی است.

ابهام در مفهوم مشاوره به بسیاری از نوشته ها و مقالاتی که در رابطه با این پدیده در کشورهای جهان سوم نوشته می شود نیز راه یافته است باید بیش از هر چیز، در این کشورها جایگاه مشاوره را تعیین نمود.

چنین تعریفی باید جامع و در عین حال قابل انعطاف باشد تا وجه تمایز این حرفه را از سایر مشاغل مشخص ساخته و نیازهای مراجع کنندگان به مشاورین را در کشورهای مختلف و محیط های متفاوت برطرف کند.

تعریف انجمن روانشناسی آمریکا از خدمات مشاوره ظاهراً این نیازها را برطرف ساخته و عملی می باشد. ویژگیهای آن که به وضوح بیان شده عبارتند از:

- ۱ - هدف از مشاوره ایجاد تسهیلات برای کارکرد مؤثر
- الف - طی مراحل رشد و شکوفایی در زندگی
- ب - با تأکید بر جنبه های مثبت رشد و سازگاری

ج - با گرایش تحولی می باشد.

۲ - اصول و متدهای مشاوره روانشناختی اند.

۳ - اهداف مشاوره عبارتند از:

- الف - کمک به کسب مهارتهای شخصی - اجتماعی و یا ایجاد تحول در آنها.
- ب - بهسوه وضعیت انطباق پذیری با نیازهای زندگی که همواره در حال تغییرند.
- ج - بالا بردن مهارتهای سازش با محیط
- د - گسترش توانایی در تصمیم گیری و حل مشکلات

۴ - کسانی که به مشاورین مراجعه می کنند از میان افراد عادی، زوجها و خانواده (در تمامی گروههای سنی) می باشند.

۵ - مشکلات مددجویان در رابطه با آموزش، انتخاب شغل، مسائل جنسی، ازدواج، خانواده، روابط اجتماعی، بهداشت، سالخوردگی و مطلوبیتهای جسمی یا اجتماعی (روحی) می باشد.

۶ - اماکنی که در آنجا می‌توان به مشاوره پرداخت ارگانهای آموزشی، مراکز توان بخشی، انستیتوهای بهداشتی و یا سازمانهای خصوصی دولتی هستند که در رابطه با رفع مشکلات فوق‌الذکر انجام وظیفه می‌کنند.

۷ - خدمات مشاوره شامل سنجش، ارزیابی و تشخیص، مداخله، مشاوره، توسعه و برنامه ریزی، نظارت بر خدمات مشاوره‌ای، پخش اطلاعات و ارزیابی این مؤلفه‌ها می‌باشد.

در تعریف انجمن روانشناسی آمریکا، برنامه کاری مشاورین تدارک دیده شده است. به هر حال باید طرح مزبور را عملی ساخت و هدف از مشاوره (کارکرد مؤثر) را تعیین نمود. نظریه پردازان الگوهای متفاوت کارکرد مؤثر، مانند خود شکوفایی، شخص کارآمد و کارکرد مؤثر را تشریح کرده‌اند. آنها ویژگی اشخاص اثربخش را اینچنین توصیف کرده‌اند:

برخورداری از ثبات عاطفی، صراحت، خودانگیزگی و پذیرش خود و دیگران از جمله خصوصیات که همگی بر آن اتفاق نظر دارند، خلاقیت این گونه افراد است. دو الگوی پیشنهادی زیر، چهارچوب کاری مشاورین را فراهم می‌آورد:

الگوی بلوچر (Blocher) اثر بخشی را از دیدگاه ۱ - نقشها و روابط ۲ - رفتارهای سازشی ۳ - وظایف رشدی می‌نگرد.

الگوی سوپر 1980 Super برای تشریح فضای زندگی اکثر انسانها طی دوران عمر ۹ «نقش» و ۴ «محیط» یا صحنه عمل را پیشنهاد کرده است.

نقش‌ها عبارتند از: ۱ - کودک ۲ - دانش آموز ۳ - بیکار ۴ - شهروند ۵ - شاغل ۶ - همسر ۷ - اداره کننده خانه ۸ - پدر و مادر ۹ - بازنشسته.

چهار صحنه عمل عبارتند از: ۱ - خانه ۲ - جامعه ۳ - مدرسه ۴ - محل کار.

در این طرح، نقشها ممکن است به طور همزمان یا به ترتیب اجرا شوند. تعریف انجمن

* مشاوره تنها محدود به زمینه‌های آموزشی یا شغلی نبوده و مکان انجام خدمات آن نیز منحصر به مدرسه یا محل کار نمی‌شود.

روانشناسی آمریکا و الگوهای بلوچ و سوپر چهارچوب کاری مشاورین را مشخص کرده است، مشاور به هنگام کار با «مراجع» جهت رفع مشکلات و نیازهایی که احیاناً در آینده برای وی پیش خواهند آمد، پرسشهایی را مطرح می‌نماید که معمولاً حول محور نقاط ضعف مراجعه کننده، شایستگی‌ها و توانایی‌های وی (توانایی‌هایی که می‌تواند به آنها دست یابد)، مهارتهایی که شخص نیازمند کسب آنهاست دور رفتارهایی که باید اصلاح شوند، می‌باشد. رفتارهایی که نیاز به فراگیری یا تغییر دارند، در راستای نقش مراجع در صحنه عمل و در متن مراحل تحولی که تعیین کننده انتظارات و یا وظایف فرهنگی و خرده فرهنگی وی می‌باشند، تعریف خواهد شد. حال باید اینگونه نتیجه‌گیری کرد که مشاوره تنها محدود به زمینه‌های آموزشی یا شغلی نبوده و مکان انجام

خدمات آن نیز منحصر به مدرسه یا محل کار نمی‌شود.

با خدمات مشاوره‌ای می‌توان موجبات تسهیل در کارکرد انسانی را حول محور نقش که مراجع در محیط ایفا می‌نماید فراهم نمود. مشاوران ممالک در حال توسعه باید نیازهای جامعه و اماکنی که در آنجا می‌توانند خدمات مؤثری را انجام دهند، دریافته و به جای اینکه تنها به مدارس بپردازند به نقاط دیگر نیز توجه کنند. از آنجا که مشاوره در تمامی مراحل زندگی کاربرد دارد باید آن را پیش از ورود کودک به دبستان، پس از ورود به مدرسه، پس از فارغ التحصیلی و به طور کلی در تمامی مراحل زندگی شخص انجام داد.

• چند دستورالعمل برای مشاوره در ممالک در حال توسعه

در اینجا برخی از اصول و قوانینی که در امر مشاوره در کشورهای جهان سوم مفید واقع می‌شوند آورده شده است. اهمیت این اصول با در نظر گرفتن مسائل فرهنگی این جوامع مشخص می‌گردد.

۱ - مشاور باید اطمینان حاصل کند که مراجع آزادی عمل دارد.

مراجعان آزادند تا جویای مشاوره باشند او را بپذیرند و یا از پذیرش او امتناع کنند. در کشورهای جهان سوم، مشاوره به تعیین مسیر زندگی انسانها گرایش دارد. به عنوان مثال، نقش مشاور در برخی از کشورها هدایت دانش آموزان در انتخاب رشته‌های تحصیلی برای دانش آموزان است و در بعضی موارد، مشاور به موعظه اخلاقی و تعیین راه درست برای شخص مراجعه کننده می‌پردازد. چنین امری سبب می‌گردد تا مراجع از مشاور تصویر فردی قدرت طلب را در ذهن خود داشته باشد که خلاصی از چنگ وی امری دشوار است.

۲ - مشاور باید مراجعه کنندگان را یاری نماید تا از نیازهای خود آگاه شوند.

در بعضی مواقع مراجعان ممکن است بر نیازهای خود واقف نباشند و در اینجا تنها مشاور

است که می‌تواند آنها را یاری نماید. به منظور نیل به این هدف، مشاور باید در وهله اول از چنین نیازهایی کاملاً مطلع بوده و برای این کار می‌تواند پیرامون فرهنگ جامعه یا شهری که در آن زندگی می‌کند، به کاوش و بررسی بپردازد و یا آنکه از نزدیک آداب و رسوم آنجا را مشاهده نماید.

۳ - مشاور نباید تنها به تئوری‌های کشورهای بیگانه اکتفا نماید بلکه باید همانند دانشمندان آنها را بارها به بوتۀ آزمایش گذارده و عملاً اجرا کند.

این روش در کشورهای درحال توسعه بیشتر مورد نیاز واقع می‌شود چرا که در آنجا مشاوره هنوز در آغاز راه بوده و تئوری‌ها، روش‌ها و حتی اهداف آن از کشورهای خارجی اقتباس شده‌اند. فلسفه استفاده از روش فوق، بررسی کاربرد نظریه‌ها و تکنیکهای کشورهای بیگانه در متن فرهنگ بومی، توسط مشاورین می‌باشد. همچنین این امر سبب گسترش حوزه اختیارات مشاور در طرح و ابداع روش‌ها، نظریات و تکنولوژی‌ها و پیشبرد مشاوره در فرهنگ بومی خواهد گردید.

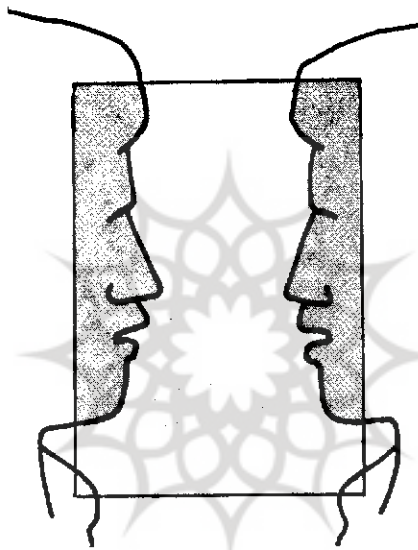
۴ - مشاور باید پیوسته پیرامون فرهنگ خود به مطالعه بپردازد.

وی باید حوادثی را که به وقوع خواهند پیوست، پیش‌بینی کرده و برای رفع مشکلاتی که درحال حاضر مورد غفلت واقع شده‌اند، برنامه ریزی نماید. این پیش‌بینی‌ها به وی امکان خواهند داد تا پیشاپیش برای حل مشکلات چاره‌ای بیندیشد. در تعریف انجمن روانشناسان آمریکا، برنامه ریزی یکی از خدمات مشاوره به شمار می‌رود. تنها با درک این نکته که در کشورهای درحال توسعه برخی از مشکلات و مسائل ممکن است مشترک باشد و با برنامه ریزی صحیح فعالیتهای گروه‌های مشاوره، مثمرتر واقع خواهند شد.

● زمینه فعالیتهای مشاوره در کشورهای درحال توسعه

چنین به نظر می‌رسد که هنوز زمان انجام خدمات مشاوره در تمامی جنبه‌ها فراتر نرسیده است. هر جامعه‌ای اولویت‌های خاص خودش

● مشاورینی که داوطلبانه برای ادامه تحصیل به کشورهای غربی رفته‌اند پس از بازگشت به کشورشان نظریه‌های نامناسب و تکنیکهایی را ارائه می‌دهند که صرفاً از فرهنگ بیگانه اقتباس شده و در مملکتشان کاربردی ندارد.

را دارا می‌باشد. اما در اولویت قرار دادن برخی از مسائل نباید موجب غفلت از دیگر نیازها شود. برخی از نویسندگان از لزوم انجام خدمات مشاوره که به مشابه یکی از راههای رشد و شکوفایی است آگاهند و برخی دیگر اظهار می‌دارند که مشاوره به جای محیط آموزشی، در اماکن اجتماعی مانند وزارت کار و امور اجتماعی انجام می‌شود.

به هر حال، تمامی این اظهارات، شخصی است و در اکثر مقالات از مشاوره شغلی و آموزشی یا مشاوره در مدارس صحبت شده است.

مشاورینی که در کشورهای درحال توسعه به فعالیت می‌پردازند، باید از عوامل بازدارنده یا انگیزاننده در امر مشاوره کاملاً آگاه بوده و همچنین افراد مراجه کننده، سازمانها و اماکنی را که در آنجا مشاوره با ابزار سنتی

انجام می‌شود در نظر بگیرند. مشاوران حرفه‌ای به هیچ وجه نباید با مشاوره سنتی در جدال و کشمکش باشند؛ بلکه باید از اعتقادات و اصول سنتی جامعه خود نهایت استفاده را نموده و آنها را با مفاهیم مدرن و تکنیکهای مشاوره تلفیق نمایند.

البته این همان نکته‌ای است که بسیاری از صاحب نظران برای اثبات حقانیت آن دلیل آورده‌اند.

«زمینه» که سوپر 1980 Super به آن صحنه عمل می‌گوید، به نظر همان محیطی است که انجام خدمات مشاوره در آنجا مناسب است. مشاورین در کشورهای درحال توسعه باید به بررسی نیاز مشاوره در زمینه‌هایی بپردازند که منحصرأ در فرهنگ آنها یافت می‌شود.

● صحنه‌های مشاوره

الف - اجتماع: تنها معدودی از نویسندگان، اجتماع را به عنوان مکانی مناسب برای مشاوره به حساب می‌آورند. با این حال، باید اذعان داشت که اجتماع محیط مساعدی برای این کار می‌باشد. در هر یک از جوامع مشاهده می‌شود که برخی روستاها نسبت به شهرها از امکانات رفاهی کمتری برخوردار بوده و در آنجا خدمات عمومی و اجتماعی به میزان کمتری ارائه می‌شود محیط خانه و مدرسه نیز از اجزای یک جامعه محسوب می‌شوند البته برخی از این مکانها سنتی تر بوده و از این رو کمتر تحت تأثیر تحولات اجتماعی قرار می‌گیرند. یک کودک ممکن است در خانواده‌ای سنتی پرورش یابد که اعضای آن دور از تأثیرات اجتماعی پرورش می‌یابند با این حال، چنین کودکی در آینده وارد اجتماع شده نیاز به مشاوره دارد در اینجا دلایل دیگر مبنی بر آنکه چرا باید خدمات مشاوره را در اماکن اجتماعی انجام داد، مطرح می‌شود. درصد بیسوادی در کشورهای درحال توسعه بسیار بالاست. بیسوادی غالباً توأم با عدم آگاهی و اطلاعات می‌باشد. شخص بسواد نمی‌داند که از کجا و چگونه می‌تواند علم بیاموزد وی فاقد مهارتهای اجتماعی و غافل از تواناییها و فرصتهایی است که در زندگی برایش

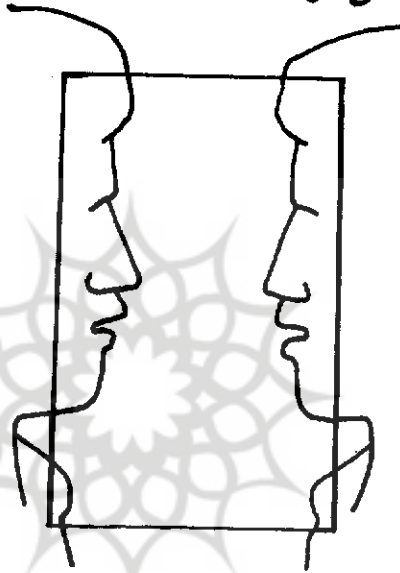
فراهم می‌گردد. میزان آگاهی بیسوادان، از انحرافات اخلاقی، پیش‌بینی، چاره‌اندیشی یا مقاومت در برابر آنها بسیار ناچیز است. از این رو، نیاز به سازماندهی تشکیلات مشاوره در اجتماع امری بدیهی است. در کشورهای مانند کویت، خدمات مشاوره را می‌توان در مراکز رشد و توسعه اجتماعی انجام داد. در دیگر کشورهای می‌توان این تشکیلات را در مراکز بهداشتی برپا ساخت. هر چند که احتمال می‌رود این امر سبب تداعی مفهوم مشاوره با خدمات درمانی شده که خود، برای شخص ناخوشایند است و بیمار به دلیل شرم و خجالت از مراجعه به مشاور خودداری می‌کند. مشاوره در اجتماع، جایگزین مناسبی برای خدمات مشاوره در خانه و مدرسه، در صورت عدم فعالیت مشاوره در این نهادهاست.

ب - خانواده: مشاوره خانوادگی از دیرباز در تمامی جوامع به ویژه پیش از تحولات اجتماعی وجود داشته است. خانواده گسترده در کشورهای جهان سوم، مکانی امن برای مراقبت، نگهداری و حمایت از افراد آن است.

پدیده‌ای که در میان خانواده‌ها رواج یافته و ناشی از تحولات اجتماعی است، مهاجرت سرپرست خانواده به دنبال یافتن شغلی مناسب و درآمدی بهتر، به کشورهای دیگر می‌باشد. کسانی که در خلیج فارس و دیگر کشورهای حوزه خلیج فارس به قدم زدن می‌پردازند، جمعیت بسیاری از خارجیان جویای کار را مشاهده می‌نمایند.

برخی از این کارگران و متخصصین، خانواده‌شان را با خود به همراه می‌برند و حال آنکه دیگران تا مدت‌ها خانواده خود را ترک می‌کنند. امروزه در روزنامه‌ها، مطالب بسیاری در رابطه با اثرات این گونه مهاجرت‌ها نوشته شده کودکان ممکن است سالها در غیاب پدرشان پرورش یابند. آنان بعدها دچار کمبود عاطفی شده و چون پدر ناظر بر رفتار آنها نیست به مواد مخدر روی آورده و یا آنکه مرتکب اعمال خلاف شوند. مهاجرت در روابط زناشویی نیز تأثیری منفی گذارده و منجر به افزایش درصد طلاق شده است. این پدیده، ارزشها و نگرشها را نیز تحت تأثیر خود قرار داده. کارگران مهاجر

در صورتی که افراد خانواده با نوجوانان خود دچار مشکل شوند می‌توانند از مشاور خانواده در مدارس یا انجمنهای یاری بگیرند. در آنجا خدمات مشاوره به صورت فردی، گروهی و یا خانوادگی انجام می‌شود.

در مالک خارجی درآمد بیشتری بدست آورده و در مراجعت به کشور خود این پولها را صرف خرید اجناس تجملی و کالاهای مصرفی می‌نمایند. من معتمد که مشاوره در خانواده به لحاظ عاطفی عامل مؤثری در حل این مشکلات خواهد بود. در صورتی که افراد خانواده با نوجوانان خود دچار مشکل شوند می‌توانند از مشاور خانواده در مدارس یا انجمنهای یاری بگیرند. در آنجا خدمات مشاوره به صورت فردی، گروهی و یا خانوادگی انجام می‌شود.

ج. مدرسه: البته مدرسه مناسب‌ترین مکانی است که در آنجا می‌توان خدمات مشاوره را انجام داد. زمانی که مشاوره حرفه‌ای در کشوری مطرح شود غالباً آغاز فعالیت آن در مدارس است. در گذشته، اکثر کشورها از سیستم‌های آموزش سنتی برخوردار بودند. زمانی که به منظور انتعاف پذیری نظام آموزشی تحولاتی صورت گرفت، نیاز به تأسیس هسته مشاوره در مدارس

برای کمک به دانش‌آموزان در انتخاب برنامه‌های آموزشی مناسب، احساس شد. در برخی از کشورها سابقاً از مشاوره برای کلاس‌بندی استفاده می‌شد بنابراین مشاوره، دانش‌آموزان را کاملاً در قید و بند قرار می‌داد. آنچه که مشاوره در مدارس کشورهای جهان سوم فاقد آن می‌باشد، برنامه‌ریزی صحیح آن هم به گونه‌ای است که جوانان را در کسب اطلاعات، آگاهی، مهارت، نگرش‌ها و رشد و بالندگی یاری دهد.

بی‌شک اجرای برنامه‌های مربوط به کسب مهارت‌ها در مطالعه دروس تحصیلی، مسائل اجتماعی (شهروندی)، اوقات فراغت و روابط بین مادر و فرزند برای جوانان سودمند خواهد بود.

د - محل کار: یکی از جنبه‌های مهم زندگی انسانهاست. انسانها از راه کار و کوشش، امرارمعاش کرده، جایگاه اجتماعی خود را یافته و معنای زندگی را درمی‌یابند. با این وجود احتمال می‌رود، اشخاص در محیط کار خود با مشکلاتی روبرو شوند که برای رفع آن به مشاوره نیاز داشته باشند، مشاوره برای کارکرد مؤثر در دنیای کار و تلاش، از مدرسه آغاز می‌شود. برخی از گزارشها حاکی از آنند که در مدارس اکثر دانش‌آموزان از مسائل شغلی بی‌اطلاعند و به آنها اطلاعات کافی در این زمینه داده نمی‌شود. در بیشتر کشورها، دانش‌آموزان هرگز طی دوران تحصیل، موفق به یافتن کاری نیمه وقت نمی‌شوند تا بتوانند از این راه تجارب شغلی را کسب نمایند. از این رو جوانان در برخی از کشورهای در حال توسعه ممکن است به بلوغ شغلی نرسند.

شاید بدان دلیل که بسیاری از این کشورها صنعتی نیستند و از این رو اکثر مشاغل، ساده و به صورت سنتی می‌باشند. مشکل دیگر رابطه بین کارگر و کارفرماست که به دلیل استقرار نظام قدرت طلبی و سلطه نظامی در این قبیل کشورهاست. شرط دستیابی کشورهای در حال توسعه به استقلال و عدم وابستگی، افزایش کارآیی افراد در دنیای کار و تولید می‌باشد مشاوره نیز به بهترین نحو می‌تواند به این اهداف

تحقق بخشد. ●